

10. Корпоративний аналіз системи державних закупівель країн Європейського Союзу // Наукові записки. 2005. – Вип. 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.tant.edu.ua/>.

11. Законодавство ЄС. Директиви Європарламенту і Європейської комісії 93/37/ЄЕС і 97/52/ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu.int>.

12. Пономарев В.В. Система конкурсних закупок в США / В.В. Пономарев // Інформаційно-аналітичний бюллетень «Конкурсні торги». – М., 1998. – № 12. – С. 10–13.

13. Кузнецов К.В. Конкурентні закупки: торги, тендери, конкурси / К.В. Кузнецов. – СПб.: Изд-во «Пітер», 2005. – 368 с.

Нагачевський С.В. Економіко-правова характеристика сфери державних закупівель товарів, робіт і послуг.

Розглядаються економіко-правові питання здійснення державних закупівель товарів, робіт і послуг.

Ключові слова: товари, роботи, послуги, бюджетні засоби, тендери.

Nahachewsky S.V. Economic and legal description of public procurement of goods, works and services.

Theoretical and legal questions of realization of public procurement of commodities, works and services are considered in the article.

Key words: commodities, works, services, budgetary facilities, tender.

Стаття надійшла 25 жовтня 2012 р.

УДК 338.2:334.722.8

**П.Я. Пригунов,
В.І. Франчук, К.В. Карпова**

ОХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІЗИЧНОГО ЗАХИСТУ АКТИВІВ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто специфіку охоронної діяльності як інструменту, за допомогою якого здійснюється фізичний захист активів у системі економічної безпеки підприємств. Визначається її зміст, структурно-логічна схема та особливості здійснення. Фізична безпека підприємства розглядається як одна зі складових системи економічної безпеки.

Ключові слова: охоронна діяльність, фізична безпека активів підприємства, система економічної безпеки підприємств, суб'єкти охоронної діяльності, забезпечення здійснення охоронної діяльності.

Постановка проблеми. Забезпечення фізичним захистом активів підприємства через здійснення охоронної діяльності в системі економічної безпеки є актуальною проблемою для вітчизняних підприємців. Окремих аспектам організації та здійснення охоронної діяльності підрозділами правоохоронних органів, приватних охоронних структур та визначення їх специфіки присвячені наукові роботи багатьох авторів: фахівців – вчених з різних наукових галузей та практиків. Разом з тим, у сучасній науці проблеми фізичного захисту активів через здійснення охоронної діяльності в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання ще не розглядалося. Тобто охоронну діяльність слід розглядати як специфічний інструмент забезпечення фізичного захисту активів підприємства.

Стан дослідження. У наукових працях В. Крутова, О. Власюка, М. Зубка, В. Ліпкана, А. Маращука, О. Кириченка та інших значна увага приділяється дослідженню специфіки організації та здійснення охоронної діяльності, спрямованої на захист економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності.

Деякі праці таких фахівців як: В. Бабікова, В. Колесніка, І. Моторного, В. Хваткова, Г. Шепитько, присвячені визначенню окремих аспектів забезпечення фізичної безпеки активів підприємств через здійснення охоронної діяльності з урахуванням складності об'єктів, що охороняються, присвячені розв'язанню проблем щодо здійснення професійно-психологічного відбору та підготовки окремих суб'єктів охоронної діяльності. Слід відзначити окремі дослідження вітчизняних психологів та юристів В. Гіжевського, Т. Дектярьової, Г. Ложкіна, В. Картавцева, М. Костицького, В. Коновалової, М. Стрельбицького, Т. Ткачука, О. Тимченка, Ю. Шиделка, В. Шевченка, С. Яковенка та інших, які присвячені визначенню правового поля діяльності підрозділів охорони та безпеки на вітчизняних підприємствах та психологічному забезпеченню їх діяльності.

Мета дослідження полягає у розкритті змісту здійснення охоронної діяльності в системі економічної безпеки підприємств як інструмента забезпечення фізичної безпеки активів.

Виклад основних положень. Акцентуючи увагу на провідній ролі економічної безпеки в системі безпеки підприємств, та зазначаючи, що сама економічна безпека також являє собою певну систему, необхідно вказати, що забезпечення її функціонування здійснюється різноманітними заходами [1].

Система економічної безпеки підприємства розглядається як цілісна відкрита складна багаторівнева та багатофункціональна система, яка містить у собі ряд підсистем [3].

Вітчизняні підприємства, маючи в структурі своїх активів чисельні матеріальні об'єкти, обладнання, майно, кошти безумовно не можуть залишати їх без належного захисту (охорони), це стосується і щодо забезпечення охорони життя засновників підприємства та його менеджменту. Забезпечення захисту матеріальних цінностей підприємства, життя його менеджменту та засновників є обов'язковою умовою їх функціонування і безумовно має входити до заходів забезпечення безпеки вітчизняного підприємства [2].

За таких умов охоронна діяльність та її суб'єкти мають входити до структури системи економічної безпеки підприємства як її підсистема, котра передбачає встановлення певних режимних заходів (пропускного та внутрішньооб'єктового режиму, режиму прийняття персоналу та клієнтів керівництвом протягом дня тощо).

Більш того, встановлення відповідного режиму на підприємстві забезпечує необхідний ритм його роботи, що в свою чергу, мінімізує можливість різного роду помилок, збоїв у роботі та неефективної діяльності, ціна яких у межах підприємства може бути досить великою.

Під внутрішньооб'єктовим режимом ми розуміємо порядок, установлений у межах об'єктів охорони, що забезпечується сукупністю заходів і правил внутрішнього розпорядку, обов'язкових для виконання особами, які на них перебувають. Пропускний режим – це встановлений у межах об'єктів охорони порядок, який забезпечується комплексом організаційно-правових та інженерно-технічних заходів, що здійснюються з метою виключення можливості безконтрольного переміщення осіб, транспортних засобів і майна на об'єкти та з об'єктів охорони.

До того ж необхідність впорядкованої і ритмічної діяльності підприємства має забезпечити формування відповідних режимів і в інших сферах його функціонування: режиму формування та використання ресурсів підприємства; режиму поведінки персоналу в різних умовах виробничої діяльності; режиму захисту інформації на підприємстві; особливого режиму функціонування підприємства в умовах дії несприятливих факторів економічної, політичної, соціальної ситуації в країні [4].

Крім того, система економічної безпеки забезпечує відповідні режими поведінки (діяльності) самого підприємства на ринку з урахуванням змін на ньому та в країні загалом. Тут, як правило, запроваджуються такі режими як режим економії, режим активізації, режим виживання тощо. Важлива роль у формуванні таких режимів поряд з іншими заходами безпеки відводиться і охороні підприємства та його менеджменту і засновникам.

Таким чином, охорона підприємства (фізичний захист) виконує два види функцій: забезпечує захист матеріальних цінностей підприємства та утворює відповідні режими його функціонування – пропускний та внутрішньооб’єктовий (рис. 1).

Є ще третя функція – забезпечення особистої безпеки засновників та менеджменту підприємства шляхом здійснення їх особистої фізичної охорони [5], але ця функція не є предметом розгляду цієї статті.

Рис. 1. Місце охоронної діяльності як інструменту фізичного захисту активів у системі економічної безпеки підприємства

Характеризуючи охорону діяльність як необхідний вид забезпечення підприємницької діяльності, є необхідність розглянути певні її теоретичні засади.

Охорона підприємства (фізичний захист, фізична безпека), здійснюється з метою забезпечення надійного захисту (схоронності) активів підприємства і розуміється як комплекс організаційних та спеціальних заходів, скоордованих на обмеження доступу, захист території, приміщень і об'єктів підприємства, його майна та цінностей від протиправних посягань. Крім того, до завдань охорони належить захист майна та особистих цінностей персоналу підприємства, яке знаходиться на території підприємства відповідно встановленого порядку їх пропуску. Реалізація заходів охорони забезпечує досягнення підприємством визначеного ступеня його економічної безпеки.

Завданнями фізичного захисту є позбавлення можливості несанкціонованого проникнення на територію підприємства та викрадення (знищення, пошкодження) його майна, матеріальних цінностей чи заподіяння шкоди персоналу, створення умов для безпечної планової роботи підрозділів підприємства [6].

Охорона підприємств має комплексний характер і забезпечується як спеціальними заходами, так і відповідним технічним обладнанням споруд.

У зв'язку з цим важливою умовою ефективної охорони підприємств є відповідність споруд і приміщень вимогам і нормам інженерного та охоронного обладнання, їх технічної укріпленості.

Так наприклад Національний банк України прямо зобов'язує керівників банків забезпечити відповідність банківських приміщень вимогам, що визначені в нормативно-правових актах України та Державних будівельних нормах України (ДБН В. 2.2 – 9-99), а також їх захист засобами інженерно-технічного укріплення, охоронної сигналізації, фізичної охорони.

Основні вимоги до банківських об'єктів викладені у Положенні про вимоги щодо технічного стану та організації охорони приміщень банків України, затверженому постановою Правління Національного банку України від 29.12.2007 року № 493 з наступними змінами і доповненнями [7].

В узагальненому вигляді вимоги до технічної укріпленості об'єктів, що охороняються, можна висловити наступним чином: багаторубіжний захист об'єктів, міцність і стійкість будівель і споруд та їх комунікацій, спеціальне укріплення найбільш уразливих зон, місць і ділянок, наявність робочого, чергового та тривожного освітлення, засобів і мереж зв'язку, аварійного і резервного електроживлення, запас-

них виходів з об'єкта, спеціальне обладнання місць несення служби силами охорони та ін.

Надійність охорони об'єктів та майна підприємства забезпечується шляхом встановлення декількох рубежів захисту. Як правило, першим рубежем забезпечується захист території підприємства, на якій розташовані відповідні споруди, другим – захист самих споруд і третім – захист приміщень офісу та цінностей, які знаходяться в них.

Вибір форм, методів і засобів охорони залежить від таких факторів: можливі способи злочинних посягань на діяльність підприємства; характеристика технічної укріпленості об'єктів підприємства; наявність уразливих місць у технічній укріпленості підприємства; умови місцевості, де розташовано підприємство, конструктивні особливості будівель; режим, специфіка та напрям діяльності, характер роботи підприємства; режим охорони підприємства; якісно-кількісні характеристики сил охорони; технічна оснащеність сил охорони.

Основними принципами охорони об'єктів підприємства є:

- законність – всі заходи охорони мають впливати з вимог і положень нормативно-правових актів, не порушувати прав, свободи, честі і гідності громадян, не створювати загрозу власності та діяльності підприємству;

- пасивність та активність охорони – заходи охорони повинні поєднувати у собі дії щодо захисту об'єктів та протидії протиправним посяганням на них;

- скритність та демонстративність охорони – охорона об'єктів не може бути повністю скритою, про те, що вони охороняються має бути попереджено відповідними знаками, разом з тим місце розташування засобів та сил охорони може не розкриватись;

- економічна доцільність – вартість послуг охорони, утримання власних сил і засобів охорони не повинна перевищувати вартості цінностей, що охороняються;

- конкретність – заходи охорони мають бути спрямовані на захист конкретних об'єктів, цінностей, забезпечення відповідного режиму діяльності конкретного підприємства;

- безперервність – об'єкти підприємства повинні завжди залишатись під охороною.

Керівники підприємств організовують охорону власною службою охорони або залучають до охорони на договірних засадах спеціальні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України чи юридичні особи або фізичні особи, яким надано право на здійснення охоронної діяльності (надання охоронних послуг) згідно з чинним законодавст-

вом України і які мають відповідні ліцензії. Вибір сил охорони покладеться на керівника підприємства [8].

У відповідності до використання сил та засобів охорони остання поділяється на фізичну та технічну. В свою чергу, фізична охорона здійснюється силами фізичних осіб шляхом встановлення стаціонарних постів, виділення груп для супроводження вантажів та цінностей, патрульних груп, груп охорони посадових осіб підприємства.

Технічна ж охорона забезпечується встановленням у визначених місцях технічних засобів охорони (ТЗО), які поділяються на засоби затримки, засоби охоронної та засоби пожежної сигналізації, засоби спостереження за територією і приміщеннями підприємства, обладнання для реєстрації вносу (виносу) заборонених матеріалів і виробів.

За рішенням керівника підприємства у залежності від специфіки діяльності суб'єкта господарської діяльності та з урахуванням інших умов може обиратись один із наступних видів охорони:

- цілодобова фізична охорона з підключенням відповідних технічних засобів охорони для спостереження сил охорони;
- у робочий час фізична охорона з підключенням відповідних технічних засобів охорони для спостереження сил охорони, у неробочий час охорона тільки за допомогою відповідних технічних засобів охорони, що підключені для спостереження сил охорони;
- цілодобова охорона тільки за допомогою відповідних технічних засобів охорони, що підключаються для спостереження сил охорони [9].

Керівник підприємства або уповноважена ним особа при організації охорони визначає:

- організацію пропускного та внутрішньооб'єктового режимів;
- місця встановлення технічних засобів охорони та їх кількість;
- технічні засоби охорони для забезпечення відповідного реагування на їх сигнали сил охорони;
- конкретні (мінімально можливі) терміни оперативного реагування сил охорони на сигнали технічних засобів охорони;
- дії працівників підприємства і сил охорони у разі спрацювання технічних засобів охорони, а також їх дії у непередбачених ситуаціях;
- взаємодію між різними суб'єктами охорони, якщо має місце залучення до виконання завдань охорони різних суб'єктів;
- порядок реагування персоналу підприємства у разі вчинення протиправних дій, графік проведення тренувань та інструктажів з ними;

– порядок взаємодії з органами внутрішніх справ у разі нападу, злочинного посягання, спрацювання сигналізації та для інших ситуацій [10].

Загалом діяльність сил охорони передбачає виконання трьох груп завдань:

– аналітичні, пов'язані з отриманням інформації про загрози охороні підприємства та джерела таких загроз, а також аналізом стану охорони підприємства;

– процедурно-відбивні, пов'язані з організацією охорони об'єктів підприємства, своєчасною реакцією сил охорони на виникнення загроз, відбиттям і локалізацією посягань на об'єкти охорони підприємства, взаємодією сил охорони з підрозділами громадської безпеки МВС України, їх територіальних підрозділів, ліквідацією наслідків посягань і відновленням режиму охорони;

– попереджувальні, пов'язані зі створенням іміджу сильного і надійного режиму охорони, своєчасним виявленням ознак підготовки посягань на об'єкти охорони, завчасним зосередженням сил і засобів охорони на загрозових ділянках та об'єктах охорони, проведенням заходів дезінформації зловмисників.

Розглядаючи фізичну безпеку (охоронну діяльність) як підсистему загальної системи економічної безпеки підприємства, необхідно визначити структурно-логічну схему її здійснення (рис. 2).

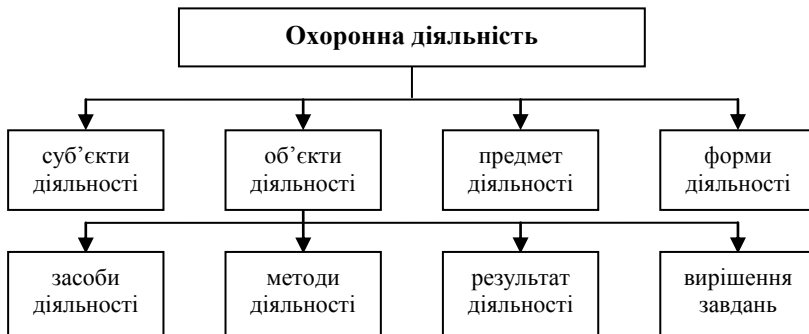

Рис. 2. Структурно-логічна схема охоронної діяльності

Крім цього нами була розроблена типова штатна структура Управління фізичною безпекою корпорації, на яке безпосередньо покладені завдання з фізичного захисту активів підприємств (рис. 3).

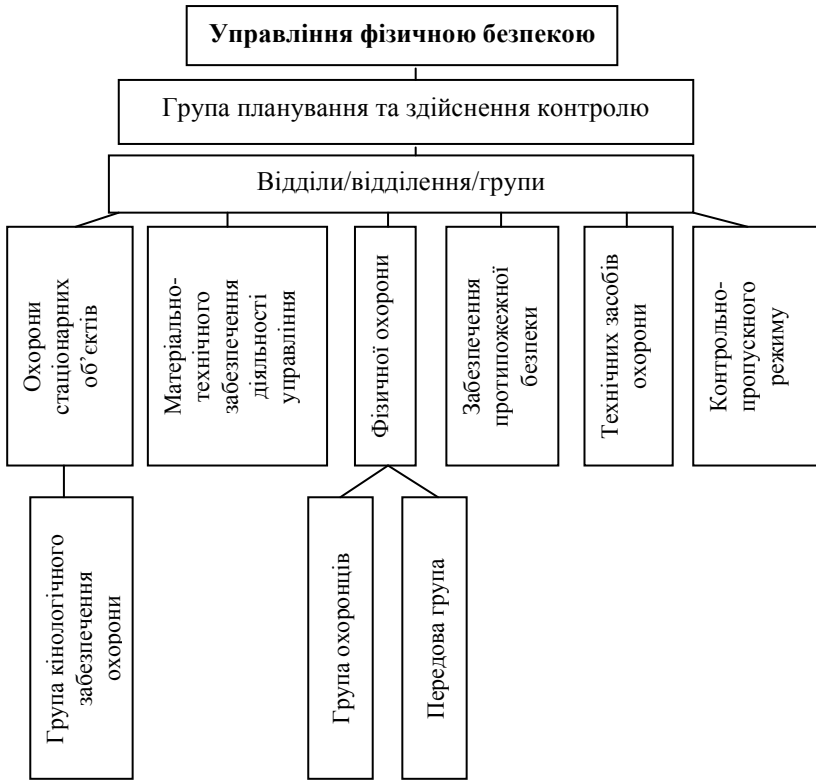

Рис. 3. Організаційна структура управління фізичною безпекою

До цієї організаційно-штатної структури входять посади фахівців з охорони та безпеки. В її основу покладено визначені Національним класифікатором професій ДК:003:2010 професійні назви робіт з цієї галузі та відповідні кваліфікаційні характеристики для цих фахівців.

В Україні сформовано певне правове забезпечення, яке регламентує тільки надання послуг з охорони суб'єктами господарської діяльності.

Воно ґрунтується на Законах України, Постановах Кабінету Міністрів України, відомчих наказах МВС України та інших відомчих наказах.

Разом з тим, діяльність власних підрозділів фізичного захисту суб'єктів господарської діяльності не є врегульованою. Неврахування у Законі України «Про охоронну діяльність» [11] забезпечення фізичної безпеки на підприємствах власними підрозділами безпеки зведе до того, що ця діяльність розвиватиметься поза правовими нормами та правилами.

Сьогодні не враховано те, що зміст охоронної діяльності, принципи її здійснення та вимоги для її суб'єктів не залежать від того, чи це надання послуг, чи власна охоронна – вони повинні бути єдині. Крім того, державою втрачається контроль за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб, підрозділами охорони суб'єктами господарської діяльності, які не надають послуг з охорони (підрозділи охорони банків, підприємств тощо), що безумовно буде сприяти криміналізації у цієї сфері професійної діяльності.

Висновки. Фізична безпека підприємств реалізується шляхом здійснення охоронної діяльності. З одного боку, вона є підсистемою системи економічної безпеки підприємства, а з іншого, – сама має підсистему її забезпечення, тобто є системою.

Охоронна діяльність має свою структурно-логічну схему, принципи, форми, методи здійснення та складові забезпечення. У системі економічної безпеки підприємства вона може здійснюватися силами власного підрозділу безпеки або із залученням на договірній основі інших суб'єктів охоронної діяльності: підрозділів охорони МВС України або охоронних підприємств (суб'єктів господарської діяльності, які мають відповідні ліцензії).

Фізична безпека як фізичний захист активів у формі охоронної діяльності має свої специфічні особливості здійснення та специфічні вимоги до суб'єктів, які її безпосередньо реалізують.

-
1. Зубок М.І. Бізнес в екстремальних умовах: навч.-метод. посібник / М.І. Зубок. – К.: КНТЕУ, 2008. – 183 с.
 2. Зубок М.І. Охорона та охоронна діяльність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.І. Зубок. – К.: КНТЕУ, 2006. – 172 с.
 3. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посібник / [О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов та ін.]. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 480 с.
 4. Курило В.І. Правові засади охоронної діяльності: навч. посібник / В.І. Курило. – К.: Кондор, 2005. – 182 с.
 5. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, надання послуг з охорони громадян // Наказ Міністерства внутрішніх справ України від

01.12.2009 р. № 505. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>.

6. Минаев Г.А. Безопасность организации / Г.А. Минаев. – М.: Логос, 2008. – 368 с.

7. Положення про вимоги щодо технічного стану та організації охорони приміщень банків України: Постанова Національного банку України від 29 грудня 2007 р. № 493. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.kiev.ua.

8. Гнилицька Л.В. Теоретико-методологічні та прикладні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності: монографія / Л.В. Гнилицька, О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К.: Дорадо-Друк, 2011. – 290 с.

9. Захаров О.Ю. Обеспечение комплексной безопасности предпринимательской деятельности / О.Ю. Захаров. – М.: АСТ «Астрель», 2008. – 320 с.

10. Зубок Н.И. Охрана в предпринимательской деятельности / Н.И. Зубок, С.Н. Яременко // Бизнес и безопасность. – К., 2005. – № 1. – С. 2–3.

11. Про охоронну діяльність: Закон України // Голос України від 18.04.2012 р. № 70.

Пригунов П.Я., Франчук В.И., Карпова Е.В. Охранная деятельность как специфический инструмент физической защиты активов в системе экономической безопасности отечественных предприятий.

Рассмотрена специфика охранной деятельности как инструмента, с помощью которого осуществляется физическая защита активов в системе экономической безопасности предприятий. Определяется содержание, структурно-логическая схема и особенности ее осуществления. Физическая безопасность предприятия рассматривается как одна из составляющих системы экономической безопасности.

Ключевые слова: охранная деятельность, физическая безопасность активов предприятия, система экономической безопасности предприятий, субъекты охранной деятельности, обеспечение осуществления охранной деятельности.

Prigunov P.Ya., Franchuk V.I., Karpova K.V. Safeguard activity as a specific tool for physical protection of assets in the system of economic security of domestic enterprises.

The specificity of safeguard activity as an instrument for physical protection of assets in the system of economic security together with the definition of its essence, structural and logic pattern and realization features are considered in the article. Physical safety of an enterprise is regarded as one of the elements in the system of safeguard activity.

Key words: safeguard activity, physical security of assets of an enterprise, the system of economic security of enterprises, the subjects of security activity, safeguard activity maintenance.

Стаття надійшла 13 листопада 2012 р.